TEOPÆD-opsamling

Opsamlende vidensnotat over NCFF's TEOPÆD-undersøgelser

April 2024
NCFF

TEOPÆD-opsamling
– Opsamlende vidensnotat over NCFF's TEOPÆD-undersøgelser
2. udgave 2026
Copyright © 2024 Forfatterne & NCFF

Forfatter: NCFF

Kontaktperson i NCFF vedrørende publikationen:

Karin Storm Randrup

Indholdsfortegnelse

Forord 4

Opbygningen af de tre surveys 6

Respondenterne 7

- Respondenternes baggrund, sprog og motivation 7
- Det oplevede match 12
- Det oplevede match i forhold til første undervisningsjob 16
- Respondenternes vurdering af egne kompetencer 16
- Respondenternes vurdering af egne kompetencer ifm. første undervisningsjob 19
- Forventninger til teoretisk pædagogikum 21

Afsluttende bemærkninger 25

Referencer 27

Forord

Denne rapport samler resultater fra 3 survey-undersøgelser foretaget blandt sprogkandidaterne inden for teoretisk pædagogikum i perioden fra 2021-2023. Undersøgelserne er lavet i perioden umiddelbart efter, at kandidaterne er startet på den teoretiske del af deres etårige pædagogikum med henblik på at opnå undervisningskompetence i et eller flere fremmedsprog på en gymnasial uddannelse.

I tråd med NCFF's opdrag[1] er formålet med undersøgelserne at få viden om, hvordan respondenterne oplever matchet mellem den viden, de kompetencer og færdigheder, de har med sig fra deres universitetsstudium, og den viden, de kompetencer og færdigheder, de oplever at have brug for som fremmedsprogslærere på en gymnasial uddannelse. NCFF har fundet det relevant at lave disse undersøgelser, fordi en meget stor andel af kandidaterne fra sproguddannelserne ender i undervisningsrelaterede jobs, primært i gymnasiesektoren. Tal fra Uddannelseszoom viser, at et gennemsnit på 69 % af de uddannede kandidater i tysk på landsplan er ansat i undervisningsbranchen. Tilsvarende gælder dette for 66 % af spanskkandidaterne, 50 % af franskkandidaterne og 56 % af engelskkandidaterne.[2]

Det er samtidig håbet, at nærværende opsamlende rapport kan bidrage til at kvalificere debatten om mulige udviklingsmuligheder for gymnasielæreruddannelsen inden for fremmedsprogsfagene.

Rapporten samler, som nævnt, fund fra 3 survey-undersøgelser, hvor respondenterne også har haft lejlighed til at give kvalitative kommentarer. Spørgsmålene i surveyen tager udgangspunkt i de faglige mindstekrav, som er en forudsætning for, at en kandidat kan opnå faglig kompetence i et fag i den gymnasiale fagrække (se her: https://www.retsinformation.dk/eli/retsinfo/2018/9698).

1. Jf. *Strategi for Styrkelse af Fremmedsprog i Uddannelsessystemet.*
2. Data, der ligger til grund for Uddannelseszooms tal, er fra den registerbaserede arbejdsstyrkestatistik fra Danmarks Statistik. Tallene er udregnet på baggrund af alle cand.mag'erfra uddannelsen, der er i job, og de er udregnet som et gennemsnit af årene 2020, 2021 og 2022.

Alle tre surveys har været bygget op på samme måde, så der i denne opsamlende rapport er mulighed for at sammenligne de 3 rapporter, se tendenser i data og påpege ligheder og forskelle.

Opbygningen af de tre surveys

I alle tre surveys stilledes først nogle baggrundsspørgsmål vedr. kandidaternes uddannelsesmæssige baggrund, deres antal af fremmedsprogsfag, deres ansættelser før pædagogikum, deres motivation for at blive gymnasielærer i et fremmedsprog, deres anciennitet og tidligere/nuværende arbejdsplads. Dernæst stilledes spørgsmål til respondenternes oplevelse af matchet mellem de kompetencer, den viden og de færdigheder, de har fået med sig fra den kompetencegivende uddannelse og deres undervisningsarbejde. Dette gjorde vi både for kandidaternes allerførste undervisningsjob og deres nuværende job, da vi havde en forventning om, at der kunne være forskelle. Det har dog vist sig i alle de tre forrige rapporter, at der ikke er nævneværdige forskelle på deres svar ift. første og nuværende job, og derfor inddrager vi i denne opsamling kun svar, der vedrører første undervisningsjob. Ud over de konkrete spørgsmål relateret til de faglige mindstekrav blev respondenterne bedt om at besvare spørgsmål af mere elevcentreret karakter ift. vejledning/evaluering/undervisning af elever. Dette gælder også for de sidste spørgsmål, der omhandlede kandidaternes forventninger til teoretisk pædagogikum[3].

3. Teoretisk pædagogikum udgør 1/3 af kandidaternes arbejdstid i pædagogikumåret.Det fagdidaktiske indhold ligger i modulerne 'At være lærer i fag', der for hvert undervisningsfag strækker sig over tre-fire dage med 22 undervisningstimer.

Respondenterne

I alle tre undersøgelser er et antal respondenter gået i gang med at besvare surveyen, men ikke alle har nødvendigvis gennemført hele undersøgelsen. Derfor svinger antallet af respondenter ift. spørgsmålene, og i den efterfølgende gennemgang nævnes derfor lejlighedsvist både procentsatser og faktiske tal. Det samlede antal respondenter i en given kategori angives (n= X).

Respondenternes baggrund, sprog og motivation

Som det fremgår af tabel 1 nedenfor, har majoriteten, knap 90 %, af respondenterne i de 3 gennemførte undersøgelser en uddannelse som cand.mag. Godt 10 % af respondenterne i de tre undersøgelser har andre uddannelsesbaggrunde, fx cand.scient. eller cand.ling.merc.

	2021-undersøgelsen	2022-undersøgelsen	2023-undersøgelsen	Samlet gennem-snit
Cand.mag.	89 % (42)	88 % (57)	89 % (46)	≈ 89 %
Cand.mag. med specialisering i undervisning	23 % (11)	17 % (11)	27 % (14)	≈ 22 %
Andet	11 % (5)	12 % (8)	11 % (6)	≈ 11 %

Tabel 1. Oversigt over respondenternes uddannelsesmæssige baggrund.

Ser vi nærmere på cand.mag.-respondenterne, har omkring en femtedel af det samlede antal respondenter i forbindelse med deres studie valgt en specialisering i undervisning eller en uddannelse med underviserprofil i undersøgelserne fra 2021 og 2022, mens det i 2023-undersøgelsen er ca. en fjerdedel. Som nævnt indledningsvist ender et meget højt antal af kandidaterne i undervisningsrelaterede jobs, og derfor kan det lave antal respondenter der vælger en specialisering i undervisning antyde, at der er et mismatch

mellem uddannelse og job. At relativt få respondenter har valgt en underviserprofil kan naturligvis også hænge sammen med, hvornår de har taget beslutningen om at blive gymnasielærer. Man kunne fx forestille sig, at valget først blev taget i slutningen af studiet eller efter endt studie, og at dette kunne forklare, hvorfor så relativt få har valgt en undervisningsprofil. Kun 28 % af det samlede antal respondenter angiver dog, at beslutningen er taget sent i studiet eller efter endt uddannelse (tabel 2). 44 % af det samlede antal respondenter angiver, at beslutningen er taget før studiestart eller allerede i gymnasiet, mens yderligere 29 % angiver, at de har besluttet sig i løbet af studiet. Det kan altså konkluderes, at langt fra alle, der ret tidligt har bestemt sig for at blive gymnasielærer (over 70 % af respondenterne) har valgt en undervisningsprofil. Undersøgelsen giver desværre ikke noget svar på, hvorfor undervisningsprofilen er fravalgt af så mange, men en forsigtig antagelse kan være, at gymnasielærerprofilerne/underviserprofilerne ikke fremtræder som attraktive, eller at valget af disse vanskeliggøres af strukturelle udfordringer som fx udlandsophold/projektorienteret forløb etc.

	2021-undersøgelsen (n=48)	2022-undersøgelsen (n=62)	2023-undersøgelsen (n=47)	Samlet gennem-snit
I gymnasiet	29 %	16 %	23 %	≈ 23 %
Før studiestart	23 %	16 %	23 %	≈ 21 %
I løbet af studiet	25 %	31 %	30 %	≈ 29 %
I slutningen af studiet	15 %	24 %	6 %	≈ 15 %
Flere år efter kandidat	8 %	13 %	17 %	≈ 13 %

Tabel 2. Oversigt over hvornår respondenterne har taget beslutningen om at blive gymnasielærer.

Ser vi samlet på de 3 undersøgelser (tabel 3), har ca. halvdelen af respondenterne engelsk som fag, en fjerdedel har tysk, mens godt en tiendedel har hhv. fransk eller spansk.

	2021-undersøgelsen (n=42)	2022-undersøgelsen (n=62)	2023-undersøgelsen (n=43)	Samlet gennem-snit
Engelsk	36 % (16)	57 % (32)	51 % (22)	48 %
Tysk	31 % (13)	20 % (11)	26 % (11)	≈ 26 %
Spansk	17 % (7)	5 % (3)	12 % (5)	≈ 11 %
Fransk	14 % (6)	9 % (5)	9 % (4)	≈ 11 %
Andre sprogfag		10 % (5)	2 % (1)	

Tabel 3. Oversigt over respondenternes sprogfag.

Størstedelen af engelskkandidaterne har erhvervet deres sprogfag på kandidatniveau. Billedet er mere broget for de øvrige sprogfag, hvor der generelt er der store udsving.

82 % af det samlede antal respondenter i de 3 undersøgelser underviser på STX, HHX eller HTX, mens resten underviser på EUX, HF og VUC.

Langt hovedparten af respondenterne i de 3 undersøgelser er gået direkte ud i et undervisningsjob, som det fremgår af tabel 4. De øvrige, ca. 25 %, har en bred vifte af erhvervserfaringer, enkelte dog også fra undervisningsområdet, fremgår det af respondenternes kvalitative kommentarer.

	2021-undersøgelsen (n=42)	2022-undersøgelsen (n=62)	2023-undersøgelsen (n=43)	Samlet gennem-snit
Undervisning	82 %	69 % (43)	75 % (36)	≈ 75 %
Andet arbejde	18 %	31 % (19)	25 % (12)	≈ 25 %

Tabel 4. Respondenternes første job (undervisning/andet) efter endt uddannelse.

I lyset af ovenstående, er det ikke overraskende, at langt hovedparten, gennemsnitligt 88 % af respondenterne, har undervist i gymnasiet, inden de blev tilbudt pædagogikum. De tre undersøgelser viser tydeligt, at mange bliver ansat i årsvikariater gennem flere år, og at der typisk går et stykke tid, før man tilbydes fastansættelse og dermed pædagogikum (tabel 5).

	2021-undersøgelsen (n=43)	2022-undersøgelsen (n=51)	2023-undersøgelsen (n=43)	Samlet gennem-snit
Mellem 1-3 år	83 %	77 %	79 %	≈ 80 %
4-6 år	13 %	12 %	12 %	≈ 12 %
Mere end 6 år	5 %	12 %	9 %	≈ 9 %

Tabel 5. Respondenternes samlede antal undervisningsår i gymnasiet før pædagogikum.

Som det fremgår, har gennemsnitligt 80 % af respondenterne undervist mellem 1-3 år, mens 12 % har undervist i 4 år eller mere. At der kan gå flere år før nye undervisere i gymnasieskolen tilbydes pædagogikum er ud fra en faglig betragtning tankevækkende, men også en praksis, der næppe er i overensstemmelse med intentionen i Bekendtgørelse om Pædagogikum i de Gymnasiale Uddannelser, BEK, nr. 1169 af 24/09/2018 [4].

I forhold til respondenternes valg om at blive gymnasielærer viser de kvalitative svar i de 3 undersøgelser et ret ensartet billede ift. de faktorer, der spiller en afgørende rolle for valget.

En gennemgående tendens i svarene handler om lysten til at lære fra sig/formidle viden og ønsket om at arbejde med unge mennesker:

> ”At man ved at undervise kunne være tæt på sine fag og bruge dem i stedet for at lære noget på uni og ikke bruge det aktivt. At det er sjovt at finde på, lave øvelser og være sammen med unge.” (2021).
> ”Entusiasme for faget og formidlingen heraf.” (2022)
> ”At jeg fik lyst til at videreformidle det her fantastiske sprog og den spanske og latinamerikanske kultur - og en lyst til at gøre det bedre end min egen lærer i gymnasiet.” (2023)
> ”Jeg kunne mærke, at jeg kunne lide at lære fra mig. Senere […] er jeg blevet bekræftet i, at det giver mig energi og motiverer mig at hjælpe/støtte andre til udvikling og succes. Derudover studiejob […], hvor jeg har undervist i løbet af studiet - her fandt jeg også bekræftelse i, at formidling og undervisning er noget, jeg brænder for.” (2023)
> ”Det at kunne forme nutidens unge.” (2023)

(Citater fra undersøgelserne)

4. § 6. Institutionen kan i særlige tilfælde, hvor det hverken efter stillingsopslag eller på anden måde er muligt at få undervisningen varetaget af lærere med faglig kompetence, ansætte lærere uden faglig kompetence i henhold til § 4 i tidsbegrænsede stillinger. Ansættelsenkan højstskeforétundervisningsåradgangen.

For en stor gruppe har tidligere lærere og læringsoplevelser spillet en helt central rolle i forhold til beslutningen om at blive gymnasielærer:

> ”Min gymnasielærer i tysk på gymnasiet.” (2021)
> ”Mine egne oplevelser i gymnasiet. Jeg udviklede faglig selvtillid og stor personlig udvikling og mine gymnasielærere var store inspirationskilder hertil.” (2021)
> ”Jeg havde nogle meget dygtige sproglærere i gymnasiet, som inspirerede mig til selv at blive underviser i fremmedsprog.” (2022)
> ”En oplevelse af, at det var fedt at lære noget, især når man havde dygtige og passionerede lærere.” (2023)

Også de helt nære omgivelser som forældre, familie og venner spiller en rolle for flere respondenter:

> ”Min far, der selv er underviser. Erfaring med studiejobs.” (2021)
> ”Muligvis mine forældre, som begge var folkeskolelærere samt min tysklærer i gymnasiet, som var meget kvalificeret.” (2022)
> ”Mange ting. Min far, som var gymnasielærer. Mine venner, som er gymnasielærere og har talt varmt for jobbet.” (2022)
> ”Mine forældre, min lærelyst og de dygtige undervisere jeg selv mødte i gymnasiet.” (2023)

(Citater fra undersøgelserne)

Erfaringer med undervisningsvikariater eller praktikforløb enten i forbindelse med studiet, før eller efter, har ligeledes spillet ind i mange respondenters valg:

> ”Jeg begyndte at undervise på universitetet og kunne lide det.” (2021)
> ”Jeg var lærervikar efter gymnasiet og opdagede at undervisning var spændende. Dog var folkeskoleelever for små. Det var for meget pædagogisk arbejde.” (2022)
> ”Det var lidt et tilfælde i starten - jeg havde undervist på en ungdomsskole/10. klasse ved siden af mit studie. Havde ikke intentioner om at skulle være gymnasieunderviser efter endt uddannelse, men fik tilfældigvis et vikariat umiddelbart efter jeg blev færdiguddannet, og er blevet ved siden da.” (2022)
> ”Et kort vikariat som fransklærer i gymnasiet.” (2023)
> ”Jeg ville gerne nørde i mit fag, og studiet pegede meget i den retning. Jeg var ikke afklaret, men bestemt heller ikke afvisende. Mit praktikforløb gjorde det dog meget klart for mig, at det var noget for mig.” (2023)

(Citater fra undersøgelserne)

Enkelte peger på, at det kan være svært at se andre jobmæssige muligheder, og at valget dermed ikke har været et aktivt tilvalg:

”Det var det arbejde jeg kunne få.” (2021)
”Jobmulighederne som cand.mag. er begrænsede, så det var en del af det.” (2022)
”Har aldrig ønsket at undervise, men sådan blev det bare.” (2022)

(Citater fra undersøgelserne)

Godt halvdelen af respondenterne i de tre undersøgelser (≈ 54 %) angiver, at deres motivation for at blive gymnasielærer har været konstant, mens de resterende svarer, at deres motivation har varieret. De kvalitative svar fra sidstnævnte gruppe indikerer, hvorfor motivationen har været svingende. For mange handler det om, at rammerne for arbejdet som gymnasielærer opleves som dårlige, at jobbet kan være stressende, og at de føler sig pressede. Udsagn af denne type er særligt markante i 2023-undersøgelsen.

”Effektivisering, tidspres, manglende balance mellem arbejds- og privatliv.” (2021)
”Jeg havde ingen ambition om at blive gymnasielærer, før jeg læste sidefag. Der fik jeg interessen. Siden har min motivation været lidt svingende. Ikke mindst på grund af dårligere arbejdsforhold.” (2021)
”Det er et givende, men udfordrende job, hvor man ofte kan føle, at man aldrig slår helt til/altid kan gøre mere (og dermed sjældent har "ægte" fri).” (2022)
”Det kan være hårdt og presset i perioder.” (2022)
”Det er et stressende job med mange spidsbelastninger og meget ansvar.” (2022)
”Usikkerhed om jobsikkerhed.” (2023)
”Udfordrende elever og ufuldstændige rammer.” (2023)
“Jo flere konfrontationstimer og besparelser, jo ringere lyst til jobbet.” (2023)
”Fordi der er MEGET arbejde - og der er meget, der skal rettes i engelsk. Voldsomt meget. Som tager enormt lang tid. Det kan være drænende.” (2023)

Oplevelser som disse kan, som det tydeligt fremgår, medføre tvivl om, hvorvidt man har taget det rigtige valg.

Det oplevede match

I de tre undersøgelser er respondenterne blevet bedt om at forholde sig til deres oplevelse af det **overordnede match** mellem de kompetencer, den viden og de færdigheder, de har fået med sig fra deres universitetsuddannelse, og de kompetencer, den viden og de færdigheder, de oplever at have brug for i deres nuværende arbejde som gymnasielærer.

Tabel 6 nedenfor viser antallet af respondenter, der har erklæret sig 'meget enige' eller 'overvejende enige' i, at de oplever et godt match.

	2021-undersøgelsen (n=42)	2022-undersøgelsen (n=60)	2023-undersøgelsen (n=42)	Samlet gennemsnit
Jeg oplever et godt match mellem de **kompetencer**, jeg har med fra min uddannelse og de kompetencer, jeg har brug for som gymnasielærer.	74 % (29)	60 % (36)	43 % (18)	59 %
Jeg oplever et godt match mellem den **viden**, jeg har med fra min uddannelse og den viden, jeg har brug for som gymnasielærer.	74 % (29)	65 % (39)	60 % (25)	≈ 66 %
Jeg oplever et godt match mellem de **færdigheder**, jeg har med fra min uddannelse og de færdigheder, jeg har brug for som gymnasielærer.	79 % (31)	60 % (36)	38 % (16)	59 %

Tabel 6. Antal respondenter der erklærer sig 'meget enige' eller 'overvejende enige' i at der er et godt match mellem hhv. kompetencer, viden og færdigheder, de har med fra studiet og de kompetencer, den viden og de færdigheder, de oplever at have brug for som gymnasielærere.

Som det fremgår af tabellen, ses generelt en tendens til, at andelen af respondenter, der oplever et godt match, er faldende gennem de tre år, hvor undersøgelserne er lavet. Særligt ses en markant tilbagegang i oplevet match i forhold til kompetencer og færdigheder. Hvor kun 43 % af respondenterne i 2023 oplever et godt match mellem de kompetencer, de har fået med fra studiet og de kompetencer, de har brug for som gymnasielærer, var tallet hhv. 74 % i 2021 og 60 % i 2022 undersøgelserne. Samme nedadgående tendens ses ift. respondenternes oplevede match mellem de færdigheder, de har tilegnet sig på studiet, og jobbet som gymnasielærer. Her svarer 38 % i 2023-undersøgelsen, at de oplever et godt match, mens tallet var hhv. 79 % i 2021 og 60 % i 2022 undersøgelserne. Lignende tendens ses ift. det oplevede match når det handler om viden, hvor 60 % af respondenterne i 2023

undersøgelsen svarer, at de oplever et godt match. I 2021 var tallet 74 %, mens det var 65 % i 2022 undersøgelsen.

Zoomes omvendt ind på antallet af respondenter, der erklærer sig 'lidt uenige' eller 'uenige' i ovenstående spørgsmål, ses det, at der, i løbet af de tre år undersøgelsen er lavet, er et stigende antal respondenter, der ikke oplever et overbevisende match mellem uddannelsen og jobbet (tabel 7).

	2021-undersøgelsen (n=42)	2022-undersøgelsen (n=60)	2023-undersøgelse (n=42)	Samlet gennem-snit
Jeg er 'lidt uenig' eller 'uenig' i, at…				
… jeg oplever et godt match mellem de **kompetencer**, jeg har med fra min uddan-nelse og de kompetencer, jeg har brug for som gymnasielærer.	17 %	21 %	38 %	≈ 26 %
… jeg oplever et godt match mellem den **viden**, jeg har med fra min uddannelse og den viden, jeg har brug for som gymnasielærer.	10 %	18 %	19 %	≈ 16 %
… jeg oplever et godt match mellem de **færdigheder**, jeg har med fra min uddannelse og de færdigheder, jeg har brug for som gymnasielærer.	9 %	27 %	26 %	≈ 21 %

Tabel 7. Antal respondenter der erklærer sig 'lidt uenige' eller 'uenige' i, at der er et godt match mellem hhv. kompetencer, viden og færdigheder, de har med fra studiet og de kompetencer, den viden og de færdigheder, de oplever at have brug for som gymnasielærere.

I de kvalitative kommentarer gives nogle begrundelser for respondenternes oplevelser af et mindre godt match. Udsagn som nedenstående optræder i mindre grad i 2021, men er mere fremtrædende i 2022 og i 2023-undersøgelserne. Det er særligt et oplevet fravær af fokus på didaktik og færdighedsdimensionen i universitetsuddannelsen, som italesættes:

> "I mit første undervisningsjob oplevede jeg, at jeg kunne bruge mine færdigheder og min viden fra universitetet. Det var snarere selve didaktikken – hvordan noget skulle

omformes for at det blev meningsfuldt og brugbart for eleverne – der var svært. ” (2021)
”Man lærer ikke at tale et fremmedsprog på universitetet. Så uddannelsen har fungeret som et supplement til de sproglige kompetencer og sproglige færdigheder, som jeg selvstændigt har opbygget, mens jeg boede i udlandet og lærte sproget.” (2022)
”Uddannelsen i kinesisk giver meget lidt sprogundervisning på sidefaget, som jo primært er det, jeg skal kunne som underviser. Jeg har måttet supplere med meget selvstændig læring.” (2022)
”Jeg er sprogligt overkvalificeret til at undervise. Samtidig har jeg ingen undervisning fået i didaktik.” (2022)
”Jeg synes helt overordnet, at BA og KA-uddannelser i Engelsk ved KU relaterer sig alt for lidt til jobbet som gymnasielærer. Uddannelserne bør komme langt tættere på virkeligheden og ud af universitetsosteklokken.” (2022)
”Jeg finder det problematisk, at man ikke allerede på universitetet kan vælge at specialisere sig i retning af gymnasieskolen.” (2022)
”Det er helt klart, at man får det faglige med fra universitetet, men der er jo på ingen måder en uddannelse, hvor man lærer, hvordan man underviser i sproget.” (2022)
”Mere konkret uddannelse i fagdidaktik - herunder feedback på skriftligt og mundtligt arbejde. Det havde evt. været brugbart med workshops med gymnasielærere (universitetslærere har ikke helt samme indblik i niveau og mangler praktiske erfaringer med gymnasieskolen).” (2023)
”Universitetsuddannelsen i engelsk er på ingen måde rettet mod uddannelse i gymnasieskolen.” (2023)
”Synes mere jeg følte mig lidt "lost" ift. det at skulle kastes ud i undervisning uden den mindste form for pædagogisk uddannelse. Jeg læste en bog om at undervise inden jeg startede og den hjalp mig ret meget - men det er ret vildt, at det slet ikke er en del af vores uddannelse, men først kommer i pædagogikum, som så først landede hos mig på mit 5. år som underviser.” (2023)
”Sprog/lingvistik: her tænker jeg primært på det mismatch der er mellem den grammatik, vi har lært på studiet, og det, som jeg skal undervise eleverne i. Hvad skal jeg egentlig undervise eleverne i...? Der kunne jeg godt have haft brug for kompetencer i det, der er relevant på gymnasiet.” (2023)

(Citater fra undersøgelserne)

Enkelte respondenter gør dog i de kvalitative kommentarer opmærksom på, at de ikke ser det som universitetets opgave at klæde dem på til undervisningsjobbet, men derimod som deres eget ansvar eller en opgave, som pædagogikum tager sig af. Enkelte påpeger, at de

selv skulle have valgt anderledes i løbet af deres studium, hvis de ville have tilegnet sig flere didaktiske kompetencer:

> ”Jeg mener helt klart at have fået den nødvendige viden for at kunne leve op til de krav, der stilles i læreplanerne. Ift. færdigheder og kompetencer tænker jeg på pædagogik og didaktisering, klasserumsledelse osv. og det hører jo til i ens pædagogikum.” (2022)
> ”Jeg har på min uddannelse fået den viden, der er relevant som underviser, men jeg har ikke lært at bruge den i en undervisningskontekst, som er det jeg i denne sammenhæng forstår som kompetencer/færdigheder. Det lærer jeg først i praksis og i pædagogikum.” (2022)
> ”De krævede kompetencer, som man evt. allerede har inden første undervisning, behøver ikke at komme fra selve uddannelsen i fremmedsprog. Alle mine kompetencer kommer fra læreruddannelse og tilvalg i andetsprogspædagogik.” (2023)
> ”Jeg tog ikke den gymnasierettede linje på min uddannelse, så det giver mening at jeg ikke har fået ovenstående kompetencer fra start. ” (2023)

(Citater fra undersøgelserne)

Udsagn som ovenstående repræsenterer i større eller mindre grad en holdning om, at fagdidaktik ikke skal være en del af universitetsundervisningen. I undersøgelserne, særligt fra 2022 og 2023, gør det modsatrettede synspunkt sig dog gældende i mere markant grad. Dvs. udsagn, der sammenfatter den holdning, at sproguddannelserne på universitetet i endnu højere grad end det er tilfældet i dag, bør stræbe efter et bedre match mellem uddannelsen og jobbet som gymnasielærer, for så vidt angår (fag)didaktik.

Det oplevede match i forhold til første undervisningsjob

Respondenterne i de tre undersøgelser blev også bedt om at vurdere deres egne kompetencer på en lang række områder, som illustreret nedenfor i tabel 8. De skulle ligeledes forholde sig til, hvordan de har oplevet matchet mellem disse kompetencer og de kompetencer, de har haft brug for ift. første undervisningsjob (tabel 9). Det skal understreges, at formålet var at finde ud af, om respondenterne har haft *en oplevelse af* at mangle specifikke kompetencer, viden eller færdigheder i forbindelse med deres første undervisningsjob.

Respondenternes vurdering af egne kompetencer

	2021-undersøgelsen	2022-undersøgelsen	2023-undersøgelsen	Samlet gennem-

	(n=36-40)	(n=60)	(n=40)	snit
Jeg kan kommunikere flydende og varieret og overvejende korrekt både mundtligt og skriftligt.	97 %	98 %	88 %	≈ 94 %
Jeg kan give sproglig vejledning til eleverne på et systematisk grundlag, både mundtligt og skriftligt.	94 %	87 %	93 %	≈ 91 %
Jeg kan bedømme kvaliteten af en oversættelse til og fra mit fremmedsprog	95 %	98 %	96 %	≈ 96 %
Jeg kan analysere, fortolke, vurdere og perspektivere tekster, og formidle til mine elever	78 %	88 %	81 %	≈ 82 %
Jeg ved, hvordan man underviser i interkulturel kommunikation og formidling ifm fremmedsproget.	67 %	71 %	51 %	63 %
Jeg har grundlæggende viden om, hvordan man tilegner sig fremmedsprog og kan anvende den i min undervisning.	70 %	75 %	71 %	72 %
Jeg har grundlæggende viden om, hvordan man kan anvende digitale hjælpemidler til at fremme sprog-tilegnelsen og kan vejlede eleverne i at bruge disse.	58 %	63 %	60 %	≈ 60 %
Jeg har viden om centrale træk i mit sprogområdes kultur- og litteraturhistorie, har kendskab til centrale kulturhistoriske tekster og kan undervise i området.	86 %	85 %	83 %	≈ 85 %
Jeg har viden om centrale træk i mit sprogområdes historie og samfundsforhold i nyere tid, også i en regional og global	83 %	86 %	88 %	≈ 86 %

sammenhæng				
Jeg kender til forskellige samfunds- og kulturteorier og kan formidle dette til mine elever.	58 %	66 %	63 %	≈ 62 %
Jeg kender til karriereveje, hvor eleverne kan få brug for deres fremmedsprog-skompetencer.	72 %	75 %	71 %	≈ 73 %

Tabel 8. Respondenter, der svarer, at de er 'meget enige' eller 'overvejende enige i' at besidde ovenstående kompetencer.

Når respondenterne vurderer deres egne færdigheder ift. at kommunikere flydende på fremmedsproget hhv. mundtligt og skriftligt, svarer et gennemsnit på 94 % (tabel 8), at de er 'meget enige' eller 'overvejende enige' i at have gode færdigheder her. Sammenholder man dette med data fra tabel 9 (nedenfor), fremgår det, at respondenterne heller ikke i markant grad har oplevet at mangle kompetencer ift. at tale og skrive fremmedsproget i forbindelse med deres første undervisningsjob. Dog er det værd at bemærke, at 40 % af respondenterne i 2023-undersøgelsen angiver, at de gerne ville have haft flere kompetencer ift. selv at tale fremmedsproget ifm. første undervisningsjob. Det er klart, at der ift. oplevelsen af at have tilstrækkeligt gode mundtlige færdigheder på sit fremmed-sprog, kan være forskel på, om man har hovedfag i sit sprogfag eller om det blot er et suppleringsfag, men enkelte kvalitative kommentarer antyder, som nævnt ovenfor, at flere kandidater oplever at mundtlig færdighedstræning fylder for lidt på universiteterne. En anden forklaringsansats kan være forskellen mellem det sprog, man lærer på et universitetsstudium og det sprog, man har brug for, når man skal undervise unge mennesker (jf. forskningsfeltet Teacher talk).

Et gennemsnit på 91 % af respondenterne i de 3 undersøgelser vurderer, at de har gode kompetencer med sig fra universitetet ift. at give sproglig vejledning til eleverne både mundtligt og skriftligt (tabel 8). Sammenholder vi igen med deres oplevelser i første undervisningsjob, ses dog også her, at gennemsnitligt 71 % (tabel 9) angiver, at de gerne ville have haft flere kompetencer ift. at vejlede elever i at tale fremmedsproget, mens tallet er 64 % ift. at vejlede elever i at skrive fremmedsproget.

82 % af respondenterne angiver, at de er 'meget enige' eller 'overvejende enige' i, at de har gode kompetencer ift. selv at analysere og perspektivere tekster (tabel 8), hvilket harmonerer fint med, at kun 15 % angiver, at de ift. første undervisningsjob gerne ville have haft flere kompetencer på det område. Til gengæld vurderer 51 % af det samlede antal respondenter (tabel 9), at de gerne ville have haft flere kompetencer ift. at vejlede elever i at analysere og perspektivere tekster. Altså ses også her, at en stor gruppe respondenter

kunne have ønsket sig mere viden inden for områder, der handler om at understøtte elevernes læring.

Samme billede gør sig gældende, når respondenterne vurderer egne kompetencer ift. at kunne anvende digitale hjælpemidler til at fremme sprogtilegnelsen og kunne vejlede eleverne i at bruge disse. Her erklærer gennemsnitlig 60 % af respondenterne sig 'meget enige' eller 'overvejende enige' i, at de har gode kompetencer på området (tabel 8), mens 62 % angiver, at de i forbindelse med første undervisningsjob gerne ville have haft flere kompetencer ift. at vejlede eleverne i at anvende IT til at fremme deres sprogtilegnelse (tabel 9). Svarene tyder også her på, at respondenterne har haft en oplevelse af at mangle viden om, hvordan man kan didaktisere sin viden i en sprogtilegnelseskontekst ude i praksis, hvor netop IT-området er i konstant udvikling.

Respondenternes vurdering af egne kompetencer ifm. første undervisningsjob

	2021-undersøgelsen (n=37-40)	2022-undersøgelsen (n=48)	2023-undersøgelsen (n=40)	Samlet gennem-snit
I mit første undervisnings-job efter endt uddannelse ville jeg gerne have haft flere kompetencer ift…				
• selv at tale fremmedsproget	33 %	12 %	40 %	≈ 28 %
• selv at skrive fremmedsproget	24 %	4 %	15 %	21 %
• selv at analysere og perspektivere tekster	17 %	17 %	12 %	≈ 15 %
• selv at oversætte tekster	24 %	10 %	12 %	≈ 15 %
• selv at anvende IT ifm fremmedsprogstileg-nelse	59 %	35 %	55 %	≈ 50 %
• at vejlede eleverne i at tale fremmedsproget	78 %	51 %	83 %	≈ 71 %

• at vejlede eleverne i at skrive fremmedsproget	73 %	48 %	72 %	≈ 64 %
• at vejlede eleverne i at analysere og perspektivere tekster	54 %	43 %	57 %	≈ 51 %
• at vejlede eleverne i at oversætte tekster	39 %	38 %	50 %	≈ 42 %
• at vejlede eleverne i at anvende IT til at fremme deres sprogtilegnelse	66 %	55 %	64 %	≈ 62 %
• kultur og samfundsteorier	34 %	39 %	22 %	≈ 32 %
• historie	17 %	21 %	17 %	≈ 18 %
• sprog/lingvistik	27 %	25 %	19 %	≈ 24 %
• Sprogtilegnelse/frem-medsprogsdidaktik	64 %	46 %	55 %	55 %

Tabel 9. Respondenter, der erklærer sig 'meget enige' eller 'overvejende enige' i, at de gerne vil have haft flere kompetencer ift. det specifikke område i forbindelse med deres første undervisningsjob.

På spørgsmålet om, hvorvidt respondenterne vurderer, at de har grundlæggende viden om, hvordan man tilegner sig et fremmedsprog, og hvordan de kan anvende den viden i deres undervisning, vurderer 72 % (tabel 8), at de er 'meget enige' eller 'overvejende enige' i at have gode kompetencer her. Dog vurderer 55 % samtidig, at de gerne ville have haft flere kompetencer ift. fremmedsprogsdidaktik ifm. deres første undervisningsjob (tabel 9).

Når det handler om respondenternes vurdering af deres egen viden om litteratur- og kulturhistorie, historie og samfundsforhold, sprog og lingvistik ses udbredt tilfredshed, og kun et mindretal angiver, at de godt kunne have ønsket sig flere kompetencer her i forhold til undervisningsjobbet.

Samlet set kan det konkluderes, at respondenterne grundlæggende set er ret tilfredse med egne kompetencer, når de isoleret set vurderer disse. Til gengæld har mange oplevet vanskeligheder i forhold til at viderebringe denne viden til elever og understøtte deres læring i forbindelse med respondenternes første undervisningsjob. Som nævnt i 2022-undersøgelsen kan denne tendens muligvis hænge sammen med formuleringen i

de faglige mindstekrav, hvor kravet til kandidaten er beskrevet som 'grundlæggende viden om sprogtilegnelse" (www.retsinformation.dk). Det kan forklare, hvorfor området tilsyneladende ikke fylder meget.

En respondent fra 2023-undersøgelsen sammenfatter konsekvensen af manglende viden om didaktiske redskaber på følgende måde:

> "Det er svært at motivere eleverne – der mangler jeg grundlæggende pædagogiske færdigheder og bedre rammer for undervisningen." (2023)

I undersøgelsen fra 2022 så vi også, hvordan mange respondenter oplever det som vanskeligt at motivere eleverne. Mere undervisning i hensigtsmæssige sprogtilegnelsesprocesser og mere fagdidaktisk viden om, hvordan man kan differentiere, kunne muligvis afhjælpe den udfordring. Det kan dog ikke klart konkluderes alene på baggrund af ovenstående.

Som nævnt indledningsvist er respondenterne i de tre undersøgelser også blevet bedt om at forholde sig til det oplevede match i forhold til deres nuværende job, men da der ikke ses markante forskelle, ift. hvad data viser for første undervisningsjob, er disse tal udeladt her.

Forventninger til teoretisk pædagogikum

	2021-undersøgelsen (n=38)	2022-undersøgelsen (n=58)	2023-undersøgelsen (n=40)	Samlet gennemsnit
I teoretisk pædagogikum forventer jeg at blive bedre til…				
• at planlægge og gennemføre undervisning ift. elevernes faglige standpunkt	94 %	81 %	98 %	91 %
• at kunne motivere eleverne til at lære faget med inddragelse af deres læreprocesser	92 %	83 %	96 %	90 %
• at vejlede eleverne i forhold til deres faglige standpunkt,	92 %	80 %	88 %	≈ 87 %

såvel skr. som mundtligt				
• at evaluere elevernes faglige standpunkt	87 %	80 %	83 %	≈ 83 %
• at vejlede eleverne i at skrive fremmedsproget	81 %	78 %	88 %	≈ 82 %
• at vejlede eleverne i at tale fremmedsproget	79 %	74 %	88 %	≈ 80 %
• sprogtilegnelse/fremmedsprogdidaktik	79 %	77 %	81 %	≈ 79 %
• at vejlede eleverne i at anvende IT til at fremme deres sprogtilegnelse	84 %	67 %	68 %	≈ 73 %
• at vejlede eleverne i at analysere og perspektivere tekster.	68 %	65 %	63 %	≈ 65 %
• selv at anvende IT ifm. fremmedsprogstilegnelse	68 %	65 %	48 %	≈ 60 %
• at vejlede eleverne i at oversætte tekster	53 %	55 %	38 %	≈ 49 %
• sprog og lingvistik	26 %	41 %	28 %	≈ 32 %
• kultur og samfundsteorier	27 %	42 %	23 %	≈ 31 %
• historie	24 %	31 %	11 %	≈ 22 %

Tabel 10: Respondenter, der har svaret at de er 'meget enige' eller 'overvejende enige' ift. spørgsmålet: "I teoretisk pædagogikum forventer jeg at blive bedre til..."

Sidste del af surveyen i de tre undersøgelser har haft fokus på respondenternes forventninger til teoretisk pædagogikum. Sammenfattende kan det konstateres, at der her ses en stor grad af overensstemmelse mellem de relativt høje forventninger, de har til pædagogikum, og oplevelserne af at have manglet fagdidaktiske kompetencer ifm. med deres undervisningsjob.

Mellem 80-82 % forventer, at de i teoretisk pædagogikum får bedre kompetencer i at vejlede elever i at tale og skrive fremmedsproget (tabel 10). I 2023 ligger tallet endnu højere end i de to foregående undersøgelser. Lidt færre - men stadig omkring halvdelen af det samlede antal respondenter på de 3 årgange - forventer at blive bedre til at vejlede elever i at analysere og perspektivere tekster og vejlede elever i at oversætte.

Der er også et markant ønske blandt respondenterne om at blive bedre til at kunne vejlede eleverne i at bruge IT til at fremme deres sprogtilegnelse. Et gennemsnit på 73 % forventer at teoretisk pædagogikum kan bidrage med flere kompetencer her.

Ift. de udsagn, der vedrører elevernes faglige standpunkter, forventer mellem 83-91 % af respondenterne både at blive bedre til at vurdere elevernes standpunkt, vejlede dem i forhold til dette og planlægge undervisning, der tager højde for elevernes standpunkt i løbet af teoretisk pædagogikum.

Et gennemsnit på 90 % af respondenterne erklærer sig enige eller overvejende enige i, at de gerne vil blive bedre til 'at motivere eleverne til at lære faget med inddragelse af deres læreprocesser.' Om det er erfaringer med manglende motivation hos eleverne fra respondenternes undervisningspraksis, der får så mange til at ønske sig flere kompetencer på netop dette område, kan naturligvis ikke konkluderes på baggrund af undersøgelserne. Men man kan forsigtigt antage, at elevmotivation også – men naturligvis ikke udelukkende – er afhængig af underviserens almen- og fagdidaktiske viden. I forlængelse heraf, ønsker gennemsnitligt 79 % af respondenterne sig netop også, at teoretisk pædagogikum skal give dem flere kompetencer indenfor sprogtilegnelse/fremmedsprogspædagogik.

Disse tal antyder, at respondenterne har høje forventninger til pædagogikum, men det er naturligvis væsentligt at understrege, at tallene ikke siger noget om *hvor meget bedre* respondenterne forventer at blive. Som nævnt ses en relativ stor overensstemmelse mellem de vejlednings- og undervisningskompetencer, respondenterne har oplevet at mangle i praksis, og de kompetencer, de forventer at få flere af i teoretisk pædagogikum.

Det skal understreges, at respondenterne er blevet spurgt til deres forventninger til *teoretisk* pædagogikum, men det er selvfølgelig et åbent spørgsmål, om de i deres svar beskriver de forventninger, de måtte have til det samlede pædagogikumsforløb, hvor sammenspillet mellem teori, caseanalyse og aktionslæring med inddragelse af egen undervisningspraksis står centralt. Uanset om man opfatter deres svar som deres isolerede

forventninger til teoretisk pædagogikum eller det samlede pædagogikumforløb, må man nok anse forventningerne for at være urealistiske.

Afsluttende bemærkninger

Som nævnt indledningsvist, har formålet med denne opsamlende rapport været at give et samlet billede af, hvorvidt sprogkandidater i teoretisk pædagogikum oplever overensstemmelse mellem den viden, de kompetencer og færdigheder, de har med sig fra deres universitetsstudium, og den viden, de kompetencer og færdigheder, de oplever at have brug for som fremmedsprogslærere på en gymnasial uddannelse. Da rapporten her baserer sig på data fra 3 undersøgelser foretaget blandt kandidater, der er påbegyndt teoretisk pædagogikum i hhv. 2021, 2022 og 2023, er det muligt, at påpege en række tendenser i svarene:

Selvom mange respondenter angiver, at de har gode kompetencer, viden og færdigheder med sig fra deres universitetsstudier, er det samtidig tydeligt, at en forholdsvis stor procentdel af respondenterne også oplever vanskeligheder og usikkerhed, når de skal bringe denne viden videre ud i en undervisningspraksis, hvor de skal undervise, vejlede og evaluere elever, og i det hele taget understøtte elevernes fremmedsprogsindlæring hensigtsmæssigt. I løbet af de tre år undersøgelserne er lavet, ses en stigende grad af oplevet mismatch mellem uddannelse og job blandt respondenterne.

Man kan i den forbindelse undre sig over, at der ikke er flere af respondenterne, der har valgt en underviserprofil i løbet af deres studie, idet en stor gruppe faktisk angiver, at de har taget en beslutning om gerne at ville undervise ret tidligt i deres universitetsuddannelse. En del af dette fravalg kan nok forklares med strukturelle udfordringer.

Data viser samtidigt, at mange kandidater bliver ansat som årsvikariater i en årrække, før de tilbydes fastansættelse og dermed pædagogikum. 80 % af det samlede antal respondenter har undervist mellem 1 og 3 år uden pædagogikum, mens de resterende 20 % har undervist i 4 år eller mere uden pædagogikum. Fra forskning i *teacher cognition* ved man, at mange lærere, der ikke har haft mulighed for at tilegne sig hensigtsmæssige didaktiske redskaber, griber tilbage til de måder, de selv er blevet undervist på, kendt som *apprenticeship of observation*, hvilket kan være problematisk, særligt set i lyset af, at der er sket en markant udvikling indenfor fremmedsprogsdidaktik i de senere år.

Manglende fagdidaktisk viden hos respondenterne kan også være årsagen til, at flere giver udtryk for at mangle viden om, hvordan de skal motivere eleverne, og kan måske også ses som en medvirkende årsag til, at flere oplever lærerrollen som udfordrende og krævende og derfor bliver i tvivl om, hvorvidt deres karrierevalg har været rigtigt.

Set i lyset af ovenstående overblik er det helt forståeligt, at respondenterne har høje forventninger til teoretisk pædagogikum. Selvom undersøgelsen, som nævnt, ikke kan sige noget om, *hvor meget bedre* respondenterne forestiller sig, at de bliver stillet fagdidaktisk set, er forventningerne samlet set urealistiske ift. de timer teoretisk pædagogikum (og pædagogikum i det hele taget) strækker sig over. Dette kunne afhjælpes ved en stærkere profilering af underviservejen på universiteterne, hvilket kunne medføre, at flere vælger en gymnasielærerprofil i forbindelse med studiet. Eller det kunne afhjælpes ved at fagdidaktik i højere grad, end det er tilfældet i dag, implementeres som en del af universiteternes sproguddannelser, fx via de faglige mindstekrav, således som det er tilfældet for andre fag som fx fysik, geografi m.fl. Selvom man i 'Retningslinjer for universitetsuddannelser rettet mod undervisning i de gymnasiale uddannelser' netop angiver en række faglige mindstekrav, som indgår i universiteternes tilrettelæggelse af uddannelsesforløb, opleves det af en stor gruppe respondenter i de tre undersøgelser ikke som tilstrækkeligt, at de forlader deres studie med "grundlæggende viden om fremmedsprogstilegnelse, herunder anvendelse af digitale hjælpemidler", som det formuleres i de faglige mindstekrav for de moderne fremmedsprog. Netop større fokus på fagdidaktiske kompetencer efterspørges i stigende grad blandt respondenterne i løbet af de tre år undersøgelsen er lavet, selvom det også hører med til historien, at et mindre antal respondenter ikke ser det som universitetets opgave at klæde dem på didaktisk.

Referencer

Bekendtgørelse om Pædagogikum i de Gymnasiale Uddannelse, BEK nr. 1169 af 24/09/2018.
https://www.retsinformation.dk/eli/lta/2018/1169 – downloadet 20.03.2024.

Henriksen, B., Fernandez, S. S., Andersen, H. L., & Fristrup, D. (2020). *Hvorfor gør jeg det, jeg gør?: Refleksionshåndbog for sproglærere*. Samfundslitteratur.

Strategi for Styrkelse af Fremmedsprog i Uddannelsessystemet
https://ufm.dk/publikationer/2017/strategi-for-styrkelse-af-fremmedsprog-i-uddannelsessystemet/strategi-for-styrkelse-af-fremmedsprog-i-uddannelsessystemet
- downloadet 20.03.24.

Uddannelses- og Forskningsministeriet: Uddannelseszoom
https://www.ug.dk/vaerktoej/uddannelseszoom/#!/parameters?subeducations=udb2-kahumtysk:751431,&tab=job - downloadet 20.03.24.

Walsh, S. (2013). *Classroom Discourse and Teacher Development*. Edinburgh University Press.
http://www.jstor.org/stable/10.3366/j.ctt1g0b484 - downloadet 20.03.24.